

אנשים עם מוגבלות בישראל משנת 2002 ועד שנת 2014

אוגדן נתונים סטטיסטי

מאפייני רקע ותעסוקה של כלל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות ושל אוכלוסיות ייחודיות בתוכה

מיכל אלפסי - הנלי, חוקרת ומרכזת תחום אנשים עם מוגבלות

רקע:

- ✓ אנשים עם מוגבלות מהווים כ- 15% מהאוכלוסייה בעולם ומספרם מגיע לכדי למעלה ממיליארד בני אדם.
- ✓ על פי עיבודים מיוחדים שערך מינהל מחקר וכלכלה לסקר החברתי של הלמ"ס 2012 (ונכון להיום זהו הנתון העדכני ביותר), בישראל אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות מהווה כ- 17% מהאוכלוסייה בגילאי 20-64 והיא מונה 723 אלף בני אדם. מהם, כ- 26% עם מוגבלות חמורה.
- ✓ בתוך אוכלוסיית האנשים עם המוגבלות, ישנן קבוצות אוכלוסייה שמצבן חמור אף יותר או שהם בעלי מאפיינים ייחודיים, כגון נשים עם מוגבלות, ערבים עם מוגבלות וחרדים עם מוגבלות.
- ✓ אוכלוסיית האנשים עם המוגבלות נחשבת לאחת מקבוצות האוכלוסייה המודרות ביותר, המאופיינת באבטלה ועוני ולכן ברחבי העולם נעשים מאמצים להסרת חסמים להכלה תעסוקתית וחברתית.
- ✓ את החסמים עמם מתמודדים אנשים עם מוגבלות בבואם להשתלב בתעסוקה ניתן לחלק לחסמי היצע (גיל מבוגר, השכלה נמוכה, שימוש מופחת במחשב, היעדר אנגלית, היעדר כישורי עבודה או כישורים מצומצמים, חסמים פסיכולוגיים כגון בטחון עצמי נמוך וקשיים לוגיסטיים כגון קשיי נגישות) ולחסמי ביקוש (סטיגמות ודעות קדומות בקרב מעסיקים אודות יכולותיהם של אנשים עם מוגבלות, חשש של מעסיקים כי העסקת אנשים עם מוגבלות הינה יקרה יותר, בין היתר בשל ההתאמות הנדרשות, חשש מהצורך לפטר עובדים עם מוגבלות ומחשיפה לתביעות, היעדר תמריצים וקשיי איתור). לכל אלו יש להוסיף קבוצה נוספת של חסמים – חסמים מבניים, המתייחסים למבנה הקצבאות, היעדר מדיניות ציבורית כוללת ומקיפה וביזור בין הרשויות המטפלות באוכלוסיית האנשים עם מוגבלות.
- ✓ בשל כל החסמים הללו, שיעור התעסוקה בקרב אנשים עם מוגבלות, בישראל ובעולם, הינו נמוך משמעותית מהשיעור באוכלוסייה ללא מוגבלות. יתרה מכך, אנשים עם מוגבלות נוטים להיות

מועסקים במשלחי יד נמוכי סטאטוס, בשכר נמוך, במשרות חלקיות ובמשרות ללא בטחון תעסוקתי וללא אפיקי קידום.

✓ על פי עיבודים מיוחדים שערך מינהל מחקר וכלכלה לסקרים החברתיים של הלמ"ס לשנים 2010-2012, שיעור התעסוקה באוכלוסיה עם מוגבלות עמד על 53.4%, בהשוואה לכ – 75% באוכלוסיה ללא מוגבלות. שיעור התעסוקה בקרב אנשים עם מוגבלות חמורה עמד על 39.5% בלבד.

✓ שיעור האבטלה בקרב אוכלוסיית האנשים עם המוגבלות עמד במוצע לשנים 2010-2012 על כ – 10%, זאת בהשוואה ל – 5.7% באוכלוסיה ללא מוגבלות.

✓ בשני העשורים האחרונים, חלו תמורות רבות במדיניות בישראל ביחס לשילובם של אנשים עם מוגבלות בחברה ובתעסוקה, בין היתר שינויי חקיקה, הקמת גופי טיפול ממשלתיים וכניסתן של מגמות חדשות, כגון מעבר מתפיסה של תעסוקה מוגנת לתפיסה של תעסוקה נתמכת ומעבר לתפיסה של מתן שירותים במתכונת של "הכל תחת קורת גג אחת". השינויים הללו אמורים למצוא את ביטויים בשיעורי התעסוקה.

מטרות האוגדן:

אוגדן נתונים זה בא להציג את מאפייניהם של אנשים עם מוגבלות בדרגות החומרה השונות (מוגבלות מפריעה ומוגבלות מפריעה מאוד) בישראל בשנים 2002, 2009 ו – 2014, במטרה לספק נתונים עדכניים ביחס לאוכלוסיה זו, החל ממאפייני רקע וכלה במאפייני השכלה, תעסוקה ורמת חיים. כל זאת, תוך השוואה לאוכלוסיה ללא מוגבלות ובהתייחס לקבוצות מובחנות בתוך אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות, בהן ערבים עם מוגבלות (כאשר פרק זה יכלול התייחסות מיוחדת לאוכלוסיית הבדואים בדרום הארץ) וחרדים עם מוגבלות.

כאמור, הנתונים יוצגו ביחס לשלוש נקודות זמן, החל משנת 2002 המתייחסת לתחילת העשור ועד לשנת 2014, כל זאת במטרה להציג שינויים שחלו בגודל האוכלוסיה, מאפייניה ומצבה התעסוקתי, זאת לאור שינויי המדיניות והתמורות שחלו בשנים אלו בישראל בכל האמור לטיפול באוכלוסיית האנשים עם המוגבלות והמאמצים שנעשו ושנעשים עדיין להגברת השילוב התעסוקתי של אוכלוסיה זו ובמטרה לסייע לקובעי המדיניות בפיתוח כלי סיוע חדשים המבוססים על נתוני אמת.

מקור הנתונים והאוכלוסייה

אוגדן זה מציג נתונים על אנשים עם מוגבלות בהסתמך על הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עבור גילאי העבודה העיקריים: 20-64 ובהתייחס לשנים 2002, 2009 ו – 2014.

במסגרת הסקרים החברתיים נכללת כל האוכלוסייה של מדינת ישראל בגילאים אלו. אוכלוסיית הסקר כוללת גם את דיירי המוסדות אשר שוהים במוסד שלא לצרכים טיפוליים (כגון: מעונות סטודנטים, מרכזי קליטה ותוכניות דיר מוגן לאוכלוסיה המבוגרת). עולים חדשים נכללו באוכלוסיית הסקר, רק אם שהו לפחות 6 חודשים בארץ.

לא נכללים באוכלוסיית הסקר דיירים במוסדות טיפוליים (כגון בתי אבות, בתי חולים כרוניים ובתי סוהר); תושבים ישראלים אשר שוהים בחו"ל למעלה משנה ברציפות בעת הסקר; דיפלומטים ועולים אשר הגיעו ארצה חצי שנה לפני מועד הריאיון לכל המאוחר; שבטי בדואים והגרים מחוץ ליישובים. היות שלא נכללים דיירי מוסדות טיפוליים, יש כאן הערכת חסר לאנשים עם מוגבלות שכלית.

אוכלוסיית האוגדן

השאלה הראשונה בסקר החברתי בנושא מוגבלות הינה - "האם יש לך בעיה בריאותית או פיזית כלשהי הקיימת שישה חודשים או יותר?". מי שהשיבו בחיוב על שאלה זו נשאלו- 'עד כמה בעיה זו מפריעה לך בפעילויות היומיום?' על סקאלה של מפריעה מאד עד בכלל לא מפריעה. לצורך כתיבת אוגדן זה, הבא בהמשך לאוגדנים הקודמים שהפיק מינהל מחקר וכלכלה, התייחסנו רק למי שהשיבו כי הבעיה הבריאותית מפריעה או מפריעה להם מאוד. כלומר, לא נכללו בעיבודים הסטטיסטים כל מי שהשיבו כי הבעיה הבריאותית לא כל כך מפריעה להם או בכלל לא מפריעה להם.

אם כן, אנשים עם מוגבלות באוגדן זה מוגדרים כמי שמגבלתם הפיזית/בריאותית מפריעה או מפריעה להם מאוד בתיפקודי היומיום, על פי דיווח עצמי, כאשר מי שצינו כי המגבלה מפריעה להם סווגו כבעלי מוגבלות בינונית ואילו מי שצינו כי המגבלה מפריעה מאוד בתיפקודי היומיום, סווגו כבעלי מוגבלות חמורה.

בנוסף, נכללו בקבוצת האנשים עם המוגבלות מי שהשיבו בשאלות נפרדות (תוספת לסקר החברתי משנת 2010) כי הם בעלי קושי רב בראייה או בשמיעה או שאינם רואים כלל או לא שומעים כלל, גם אם מרכיבים משקפיים או מכשיר שמיעה. קבוצה זו התווספה לקבוצת האנשים אשר מגבלתם סווגה כחמורה (מפריעה מאוד לתיפקודי היומיום).

שלבי עבודה ולוח זמנים:

1. הכנת מסמך יזום – ינואר 2016
2. עיבוד וניתוח הממצאים – ינואר - פברואר 2016
3. סיום כתיבת האוגדן – אפריל 2016
4. אישור האוגדן לאחר בדיקת מומחים – מאי 2016
5. פרסום האוגדן – מאי 2016